

Epistemisk positionering i dansk talesprog

Mortensen, Janus

Published in:
NyS

Publication date:
2012

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Mortensen, J. (2012). Epistemisk positionering i dansk talesprog. *NyS*, 2012(42), 62-91.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

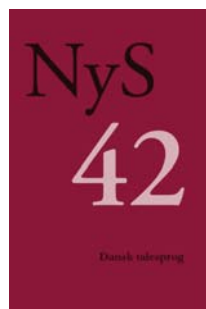
- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

NyS

Titel:	Epistemisk positionering i dansk talesprog
Forfatter:	Janus Mortensen
Kilde:	<i>NyS – Nydanske Sprogstudier 42. Dansk talesprog,</i> 2012, s. 62-91
Udgivet af:	NyS i samarbejde med Dansk Sprognævn
URL:	www.nys.dk

© NyS og artiklens forfatter

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre NyS-numre (NyS 1-36) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Epistemisk positionering i dansk talesprog

JANUS MORTENSEN

INDLEDNING

Dansk har en række udtryk som sprogbrugere populært sagt anvender til at angive hvor sikre de er på det de siger. Med en samlet betegnelse kan disse udtryk kaldes epistemiske markører. Gruppen af epistemiske markører tæller bl.a. epistemiske sætningsadverbialer (han er *muligvis* forkølet), epistemisk brug af modalverber (han *kunne* være blevet forkølet), dialogiske adverbialer (han er *jo* forkølet) samt kombinationer af kognitionsverber som *tro* eller *mene* og førstepersonspronomener, typisk i ental (*jeg tror* han er blevet forkølet). De epistemiske markørers semantik er indgående beskrevet i den eksisterende litteratur, men der savnes en beskrivelse af deres funktioner i konkret sprogbrug, herunder talesprog. Denne artikel redegør derfor for en række af de funktioner som epistemiske markører kan have i konkret sprogbrug, nærmere bestemt talesprog, og specielt hvilken betydning markørerne har for sociale processer i interaktionen. Jeg forsøger ikke at give et samlet bud på hvilke epistemiske markører der findes i dansk, eller hvilke systemer de evt. indgår i, men artiklens eksempler er til dels udvalgt med henblik på at vise variationen i de epistemiske markører i dansk og deres funktioner i talesprog.

Overordnet argumenterer jeg for at sprogbrugere i mundtlig interaktion anvender epistemiske markører til at specificere grader og typer af videnskabsmæssig støtte for de synspunkter de fremfører, og at markørerne dermed enten indsnævrer eller udvider diskursens dialogiske rum. I og med at sprogbrugerne angiver graden eller typen af støtte for deres synspunkter, positionerer de sig også, både i relation til de synspunkter de selv fremsætter, og i relation til andre deltagere i interaktionen og deres synspunkter. Denne proces kalder jeg med en samlet term for epistemisk positionering. En hovedpointe i analysen er at de epistemiske markørers funktion i vid udstrækning er bundet til den konkrete

brugssituation. Den betydning som knytter sig til brugen af en given epistemisk markør, opstår således i et komplekst samspil mellem det sproglige tegns betydningspotentiale, dets placering i en konkret social aktivitet, som del af en konkret social handling, og under indflydelse af talerens rolle i den aktuelle sociale sammenhæng.

Artiklen bygger på min ph.d.-afhandling (Mortensen 2010) hvor jeg på basis af transskriberede videooptagelser undersøgte brugen af epistemiske markører ved projektgruppemøder på Roskilde Universitet og et universitet i Storbritannien. Møderne på Roskilde Universitet foregik enten på dansk eller engelsk, mens de britiske møder udelukkende foregik på engelsk. Eksemplerne der anvendes i det følgende, stammer fra to projektgrupper der begge havde dansk som arbejdsprog. Min undersøgelse af de to grupper fokuserede på en række 'problemløsningssekvenser' (Mortensen 2010: 125-145) som jeg udvalgte på baggrund af et bruttomateriale på i alt 10 timers optagelse. De udvalgte sekvenser udgjorde i alt en times data, fordelt med en halv time per gruppe. I transskriberet form svarer det til et materiale på ca. 15.000 ord.

Artiklen består af to overordnede afsnit. I det første afsnit præsenterer jeg de teoretiske forudsætninger for min analyse og redegør for hvordan man kommer fra en semantisk analyse af de epistemiske markører som del af sprogsystemet, via pragmatisk og dialogisk analyse af deres funktion i talesprog, til en teori om epistemisk positionering. I det andet afsnit giver jeg en række eksempler på hvordan epistemisk positionering fungerer i praksis i mine data, og jeg viser derigennem hvilken rolle de epistemiske markører kan spille for social interaktion.¹

FRA EPISTEMICITET TIL EPISTEMISK POSITIONERING

Epistemicitet

Epistemiske markører er sproglige udtryk for et abstrakt semantisk domæne som med et samlet begreb kan kaldes "epistemicitet" (Boye 2002, 2006). Det er dette domæne sprogbrugere trækker på når de anvender sproglige udtryk til at angive videnskabsmæssig støtte for deres udsagn. Overordnet kan der skelnes mellem to former for støtte. På den ene side kan epistemiske markører bruges til at angive hvilken grad af

vidensmæssig styrke der ligger bag det udsagn der fremføres. På den anden side kan epistemiske markører bruges til at angive hvilken form for vidensmæssig *kilde* der lægges til grund for udsagnet. De to typer præsenteres i henholdsvis eksempel (1) og eksempel (2).

- (1) Det var *måske/sandsynligvis* Peter der nøs
- (2) Det var *efter sigende/tydeligvis* Peter der nøs

På engelsk kalder Boye (2006) de to typer støtte for henholdsvis “epistemic support” og “epistemic justification”, men på dansk foretrækker jeg, med inspiration fra Hans Kronning (2004), at tale om ‘vidensmæssig styrke’ og ‘vidensmæssig kilde’. På samme måde bruger jeg ‘vidensmæssig støtte’ som samlebetegnelse hvor Boye bruger “justificatory support” (med inspiration fra Toulmin 1958).

I overensstemmelse med Boye (2006, 2010) betragter jeg epistemicitet som en bred kategori der omfatter to semantiske domæner, nemlig epistemisk modalitet og evidentialitet. Relationen mellem epistemisk modalitet og evidentialitet har været genstand for stor debat (se fx Dendale & Tasmowski 2001; Cornillie 2009; Boye 2010), men den modsætning der til tider etableres mellem dem, opløses ved indførelsen af overbegrebet epistemicitet som fremhæver ligheden mellem de to domæner snarere end deres forskelle: Såvel epistemisk modalitet som evidentialitet handler om at angive vidensmæssig støtte, og det er altså dette fælles indhold som begrebet epistemicitet betegner.

Der er selvfølgelig forskel på hvordan epistemicitet udtrykkes på forskellige sprog, og det er også forskelligt fra sprog til sprog i hvor høj grad kategorien er indbygget i selve grammatikken (Palmer 2001; Aikhenvald 2004). Alt tyder imidlertid på at muligheden for at udtrykke epistemicitet, hvad enten det foregår grammatisk, leksikalsk eller på anden vis, er fælles for alle verdens sprog (Boye 2006). Dette forhold kan ifølge Boye (2006: 157ff) forklares med at den kognitive proces som er forbundet med epistemicitet, nemlig vurdering af viden, ganske enkelt er en nødvendig forudsætning for menneskets overlevelse. Vi er konstant afhængige af at kunne vurdere i hvilket omfang vi kan sætte lid til den viden vi har om vores omverden. Samtidig er vi afhængige af at kunne dele denne vurdering med vores medmennesker, og det sker

mest effektivt og præcist gennem sprog. Derfor er det oplagt at epistemicitet har et sprogligt udtryk uanset hvilket sprog man kigger på.

Forståelsen af de kognitive aspekter af epistemicitet er et centralt forskningsområde i den kognitivt orienterede lingvistik (se fx Boye 2006; T. J. Jensen 2009) ligesom den detaljerede beskrivelse af forskellige sprogs måde at strukturere dette kognitivt-semantiske stof på længe har været et vigtigt forskningsfelt inden for den traditionelle og funktionelle lingvistik, særligt hvad angår engelsk (se fx Palmer 1990; Westney 1995; Collins 2009; Perkins 1983), men også andre sprog, inklusive dansk (se fx Brandt 1999; Boye 2001a, 2001b; Hansen & Heltoft 2011). Endvidere findes der også en betydelig mængde forskning i disse emner på tværs af sprogsystemer (se fx Palmer 2001; van der Auwera & Plungian 1998; Chafe & Nichols 1986; Willet 1988). Når man kigger på sprogbrug, særligt mundtlig interaktion, bliver det imidlertid klart at den kognitive grundfunktion som epistemicitet er forbundet med, ikke altid spiller en særlig fremtrædende rolle når sprogbrugere anvender epistemiske markører i praksis (jf. Kärkkäinen 2003). Det redegøres der nærmere for i de følgende afsnit.

Pragmatiske beskrivelser

Der findes en omfattende litteratur på engelsk, primært om engelsk, der behandler epistemiske markører og deres pragmatiske funktioner i sprogbrug, såvel skriftsprog som talesprog. En stor del af denne forskning bruger 'høflighed' som nøglebegreb når de epistemiske markørers pragmatiske funktion beskrives. Med henvisning til Brown og Levinsons høflighedsteori (1987) argumenteres der fx for at epistemiske markører ofte bruges til at beskytte modtagers "negative face"² idet markørerne fungerer som "pragmatic force modifiers", "mitigating devices", "downgraders", "downtoners", "hedges" osv. (se fx House & Kasper 1981; Coates 1987; Carretero 1992; Kärkkäinen 1992; Nikula 1996; Youmans 2001; Adolphs 2008). Et simpelt eksempel kunne være det følgende hvor *kunne* og *måske* bruges til at nedtone hvad der ellers, afhængig af kontekst, muligvis kunne fremstå som en streng ordre ('gå på apoteket og køb en næsespray!'):

- (3) du *kunne måske* gå på apoteket og købe en næsespray

Der er mange eksempler af denne type i de data jeg har arbejdet med, fx det som gives nedenfor i eksempel (4). Dialogen der gengives her, stammer fra en sekvens hvor deltagerne er i færd med at diskutere hvilket komma de skal bruge i deres fælles skriftlige arbejde – ‘det nye komma’ eller ‘det gamle komma’. På det tidspunkt hvor uddraget begynder, er stillingen uafgjort idet det står klart at to gruppemedlemmer foretrækker ‘det gamle komma’, to foretrækker ‘det nye’, og gruppens femte medlem har meldt sig ud af diskussionen ved at sige at hun ‘ikke har nogen regel’.

Eksempel (4)

1	Mads	nu er det så (1.1) to to
2		(0.4)
3	Josefine	ja
4		(0.3)
5	Stine	jamén så synes jeg altså måske bare
6		vi skulle sætte det gamle

I linje 5-6 forsøger Stine at bringe gruppen ud af den uafgjorte situation ved at foreslå at de ‘sætter det gamle’. Ved at indbygge den epistemiske markør *måske* i forslaget opnår hun imidlertid at det præsenteres som en mulighed snarere end et ultimatum. Dermed undgår hun at pådutte de andre et valg de muligvis ikke har lyst til at træffe, samtidig med at hun alligevel får fremført sit forslag. Det er denne brug af epistemiske markører der ofte beskrives som en høflighedsfunktion i litteraturen.

Dele af litteraturen hæfter sig imidlertid ved at epistemiske markører også kan bruges til at forstærke udsagn, fx med henblik på overtalelse (fx Kärkkäinen 1992). Det gælder særligt for markører som angiver stærk videnskabsmæssig støtte for det udsagn der fremsættes, fx *surely* på engelsk (Downing 2001) eller *uden tvivl* på dansk. Generelt er det selvfølgelig sådan, i hvert fald på dansk og engelsk, at det slet ikke er nødvendigt med særlige sproglige markeringer hvis man gerne vil indikere sikker viden: Det klarer den almindelige fremsættende sætning fint på egen hånd. Sammenlign eksempel (5) og (6):

- (5) Det bliver regnvejr i morgen

(6) Det bliver *uden tvivl* regnvejr i morgen

Forudsigelsen er formelt set ikke stærkere i (6) end i (5) til trods for at (6) indeholder en markør der indikerer stærk videnskabsmæssig støtte. Med udgangspunkt i eksempler som dette har M.A.K. Halliday hævdet at vi i virkeligheden kun siger vi er sikre når vi ikke er det (“we only say we are certain when we are not”) (Halliday 1985: 340; se også Lyons 1977: 808-809). Det er muligvis en rimelig betragtning hvis man beskæftiger sig med sætninger i abstraktion fra konkret sprogbrug, men det forekommer ikke overbevisende at dette princip skulle gælde for sprogbrugere i almindelighed. I konkret sprogbrug kunne en sætning som i eksempel (6) sagtens fungere som en ytring der understregede en pointe eller lagde yderligere vægt bag et synspunkt som måske allerede havde været fremført tidligere. Med denne pointe er vi fremme ved det man kan kalde det dialogiske perspektiv på epistemiske markører og deres funktion i sprogbrug, herunder talesprog.

Det dialogiske perspektiv

Det er oplagt at de epistemiske markører ofte tjener de pragmatiske funktioner de er blevet tillagt gennem tiden i litteraturen, herunder særligt forskellige former for høflighedsfunktioner. Men det er i de fleste tilfælde ikke desto mindre muligt at reducere de mere specifikke pragmatiske funktioner til et mere abstrakt niveau der handler om hvad man kan kalde dialogisk organisering.

Epistemiske markører bruges ofte til at organisere eller forhandle hvad Peter White kalder det dialogiske rum (“dialogic space”, White 2003: 277). Det sker fx ved at markørerne forudsætter, tildeler plads til eller blankt afviser relevansen af andre synspunkter end det der fremsættes.³ I tråd med denne analyse bemærker Jennifer Coates (1990) at brugen af epistemiske markører gør det muligt for samtaledeeltagere at fremsætte egne synspunkter uden dermed at afskære andre muligheden for at fremsætte modstridende synspunkter senere. Ved at bruge epistemiske markører der angiver relativt svag videnskabsmæssig støtte, gør deltagerne det muligt at revidere egne synspunkter på et senere tidspunkt i samtalen hvis det skulle blive nødvendigt (1990: 61-62, jf. Coates 2003: 344).⁴ Set fra et dialogisk perspektiv, kan det hævdes at være

det som er på færde i eksempel (4) ovenfor. Stines inklusion af *måske* betyder ganske enkelt at der gives plads til mulige modsynspunkter.

White (2003) og Martin & White (2005) skelner mellem “dialogic expansion” og “dialogic contraction”, dvs. henholdsvis udvidelse/åbning og indsnævring/lukning af det dialogiske rum. Ifølge Martin og White (2005) har epistemiske markører udelukkende til funktion at åbne det dialogiske rum (som i tilfældet med *måske*), mens lukning af det dialogiske rum varetages med andre midler, fx negation *not* og adjektivet *no* i et eksempel som “Natural gas burns with twice the heat of coal gas, is *not* poisonous and has *no* odour” (Martin & White 2005: 119). Jeg mener dog sagtens man kan argumentere for at epistemiske markører også kan optræde i sammenhænge hvor de medvirker til at lukke eller indsnævre det dialogiske rum (og det lader også til at være synspunktet i White 2003: 268ff). Et oplagt eksempel er epistemiske sætningsadverbialer som angiver stærk videnskabsmæssig støtte og derfor kan bruges til at hævde sikkerhed, fx *helt sikkert* som nævnt ovenfor eller *of course* som nævnt i White (2003). Et andet eksempel er *garanteret* som bruges i det følgende uddrag fra mine data:

Eksempel (7)

- 1 Niels man havde **garanteret** fået et andet
- 2 interview ud af det hvis det havde
- 3 været (.) et trekantsamspil

Niels bruger her *garanteret* med den effekt at hans synspunkt understreges og fremhæves på bekostning af andre mulige synspunkter. Samlet set betyder det at brugen af *garanteret* i dette tilfælde medvirker til at indsnævre pladsen for modsynspunkter i den efterfølgende diskurs.

I dansk findes der epistemiske markører med forskellige former for dialogisk potentiale. De epistemiske varianter af modalverberne (som i mine data primært optræder ved forekomster af leksemerne *kunne*, *ville* og *måtte*) og de epistemiske og evidentielle sætningsadverbialer, fx *muligvis*, *måske*, *åbenbart* og *efter sigende* (Mortensen 2006), begrænser sig til at implicere forskellige grader af åbenhed af det dialogiske rum. I modsætning hertil findes en række adverbialer som mere præcist organiserer forskellige synspunkter i dialogen. Det drejer sig bl.a. om

en række partikellignende sætningsadverbialer som *jo*, *da* og *altså*, men også om mere vægtige sætningsadverbialer som *faktisk* og *egentlig*.⁵ Fælles for disse adverbialer er at de er dialogkonstituerende (E. S. Jensen 1997: 20-22; jf. Andersen 1982) idet de som en del af deres semantik indeholder en instruks om hvordan to eller flere synspunkter er organiseret i forhold til hinanden. De kan af denne grund kaldes dialogiske adverbialer (jf. “dialogiske partikler” i Hansen & Heltoft 2011). Det er ikke almindeligt at betragte de dialogiske adverbialer som epistemiske markører, men jeg har ikke desto mindre valgt at tage dem med i min analyse. Det skyldes at de orkestrerer forskellige synspunkter i diskursen, typisk sådan at et bestemt synspunkt fremhæves på bekostning af et andet. På den måde kan man sige at de, netop i kraft af deres dialogiske potentiale, indeholder en angivelse af videnskabelig støtte. I analyserne nedenfor giver jeg flere eksempler på hvordan det fungerer i praksis.

Epistemisk positionering

Når sprogbrugere anvender epistemiske markører, angiver de hvilken videnskabelig styrke eller kilde der ligger til grund for det fremsatte udsagn. Denne angivelse medvirker til at åbne eller lukke det dialogiske rum som omgiver det emne eller de synspunkter som samtalen omhandler eller på anden vis relaterer til. Ved at anvende en epistemisk markør opnår den talende altså ikke alene at kvalificere det propositionelle indhold der fremsættes, men også at angive hvordan det synspunkt der fremføres, passer ind i den igangværende diskurs. Dermed vil taleren også eksplicit eller implicit positionere sig i forhold til andre deltagere i samtalen og deres synspunkter.

Brugen af epistemiske markører er således et godt eksempel på hvad John Du Bois (2007) kalder “stance taking”, og andre har kaldt “stance marking”. “Stance marking/taking” – som på dansk i første omgang kan oversættes til ‘standpunktmarkering’ (jf. “standpunktmarkering” på svensk hos Karlsson 2006) eller ‘standpunkttagen’ – er et paraplybegreb som anvendes til at beskrive de handlinger som sprogbrugere foretager når de ved hjælp af forskellige sproglige midler udtrykker “følelser, holdninger, værdidomme eller vurderinger” (Biber et al. 1999: 966, min oversættelse). Du Bois argumenterer for at “stance ta-

king”, uanset hvilken form der er tale om, omfatter tre aspekter, nemlig den talendes evaluering af et objekt, den talendes positionering af sig selv og/eller andre i relation til objektet og den talendes positionering af sig selv i relation til andre diskursindivider (Du Bois 2007: 163, 169). Det sidste aspekt betegner Du Bois “alignment” (2007: 144, med henvisning til Heritage 2002 og Heritage & Raymond 2005). Når sprogbrugere anvender epistemiske markører som sprogligt positioneringsredskab, kan de tre aspekter udfoldes som følger:

- (i) Igennem angivelse af en bestemt form for videnskabsmæssig støtte udtrykker sprogbrugeren en evaluering af et ‘objekt’ der i de fleste tilfælde formelt udgøres af det propositionelle indhold som fremsættes. I stedet for propositionelt indhold foretrækker jeg imidlertid at bruge begrebet *synspunkt* til at betegne det objekt der evalueres. Det gør jeg dels for at understrege at epistemisk positionering ikke handler om sætningsgrammatik (hvor et begreb som propositionelt indhold typisk hører hjemme), dels for at tage højde for at visse epistemiske markører ikke begrænser sig til at evaluere eksplicit fremsatte propositioner, men også kan bruges til at evaluere andre synspunkter i diskursen (se analysen af *altså* nedenfor for et eksempel).
- (ii) I og med at man evaluerer et synspunkt, positionerer man sig i relation til det. Ved at angive forskellige former for videnskabsmæssig styrke eller kilde viser sprogbrugeren noget om hvor han eller hun står i relation til det relevante synspunkt. Man kan fx indikere klar tilslutning eller delvis afstandtagen til et givent synspunkt.
- (iii) Samtidig med at sprogbrugeren evaluerer et synspunkt og indtager en position i relation til det, sker der uvægerligt det at han eller hun – direkte eller indirekte – indikerer hvordan han eller hun positionerer sig i relation til andre diskursindivider i diskursen og deres aktuelle eller mulige synspunkter. Det kan fx komme til udtryk som varierende grader af enighed eller uenighed.

Som samlet betegnelse for denne treleddede proces foreslår jeg at bruge begrebet epistemisk positionering snarere end epistemisk standpunktsmarkering eller standpunkttagen. Det skyldes at det efter min opfattelse er forskellige former for positionering der er det centrale ved anvendelsen af epistemiske markører, og ikke så meget det at der 'tages et standpunkt' i forhold til et propositionelt indhold eller et synspunkt. Med begrebet om epistemisk positionering ønsker jeg også at understrege at der her er tale om en proces der er bundet til sprogbrug, ikke et semantisk anliggende der kan beskrives i abstrakt form som del af løsrevne eksempelsætninger.⁶

Som eksempel på de processer der indgår i epistemisk positionering, kan vi tage fat på *måske* fra eksempel (4) igen, og supplere med en analyse af *altså* i samme linje:

Eksempel (4), gentaget

- 1 Mads nu er det så (1.1) to to
- 2 (0.4)
- 3 Josefine ja
- 4 (0.3)
- 5 Stine jamen så synes jeg **altså måske** bare
- 6 vi skulle sætte det gamle

Stines brug af *måske* giver hende mulighed for at positionere sig relativt åbent i relation til det fremsatte forslag. Det betyder at hun ikke binder sig 100 % til forslaget, og det åbner det dialogiske rum således at der principielt kan fremføres modsynspunkter til forslaget uden at det behøver at skabe direkte konflikt. Denne manøvre tillader samtidig at hun kan undgå direkte afstandtagen fra modsatrettede synspunkter og de personer der måtte have disse synspunkter. Det maksimerer alt sammen hendes mulighed for at undgå negativ alignment med de andre deltagere.

Til gengæld inkluderer hun også *altså* i sin formulering af forslaget, hvilket peger i en anden retning. *Altså* er et af de adverbialer der kan siges at indeholde en dialogisk instruks.⁷ Hansen og Heltoft (2011) kalder det for en argumentativ partikel der bruges til at indikere at afsenders udsagn skal tælle som argument mod et andet muligt synspunkt

(Hansen & Heltoft 2011: 1061-1062). Instruksen kan formaliseres som 'jeg har et synspunkt (p) som negerer et andet synspunkt (p')' (Mortensen 2010: 96, inspireret af forarbejder til Hansen & Heltoft 2011). Her har vi altså at gøre med en epistemisk markør der har den modsatte effekt af *måske* idet det dialogiske rum i kraft af *altså* lukkes af for modsatrettede synspunkter. Hvordan skal det nu hænge sammen? Forklaringen ligger formodentlig i at Stine i den foregående diskurs har været en af de to gruppe-medlemmer der erklærede sig som fortalere for 'det nye komma'. Det synspunkt hun lukker ned ved hjælp af *altså* (brug af det nye komma), er således hendes eget, tidligere synspunkt, og *altså* indikerer derfor muligvis en form for indrømmelse eller tjener til at angive at hun er villig til at indgå et kompromis.⁸ I denne tolkning betyder brugen af *altså* derfor ikke at Stine placerer sig i opposition til andre gruppe-medlemmer. *Altså* kan snarere siges at håndtere hendes selv-positionering, særligt skiftet i synspunkt, mens det *måske* som følger, placerer hende i en åben relation til de andre deltagere.

Denne analyse af *måske* og *altså* illustrerer hvordan fokus ændres når man bevæger sig fra en traditionel semantisk forståelse af de epistemiske markører til en forståelse der inkluderer deres dialogiske potentiale. Den form for videnskæssig støtte som Boye identificerer som de epistemiske markørers semantiske grundelement, spiller ifølge min analyse i virkeligheden en meget lille rolle i Stines brug af *måske* og *altså*. De to adverbialer har i dette eksempel primært til funktion at organisere det dialogiske rum og, i forlængelse heraf, give Stine mulighed for at positionere sig i interaktionen, både i relation til de relevante synspunkter i dialogen og de andre gruppe-medlemmer.

Efter denne oversigt over vejen fra epistemicitet til epistemisk positionering og en forsmag på hvordan epistemisk positionering fungerer i praksis, er vi kommet til analysedelen af artiklen.

ANALYSEEKSEMPLER

I det følgende gives der i de to første afsnit eksempler på hvordan epistemiske markører gennem epistemisk positionering kan bruges til at åbne og indsnævre eller lukke det dialogiske rum, og hvilken funktion og betydning det har for interaktionen. I det tredje afsnit gives der et længere sammenhængende eksempel (i to dele) der illustrerer hvordan forskellige kontekstuelle faktorer kan påvirke brugen og betydningen af forskellige former for epistemiske markører.

Åbning af det dialogiske rum

I de data jeg har arbejdet med, bruger deltagerne ofte epistemiske markører der åbner det dialogiske rum når de 1) fremsætter nye forslag til diskussion, eller når de 2) leverer støtte/modspil til fremsatte forslag. Eksempel (8) er et godt eksempel på første type. I den sekvens som eksemplet er taget fra, er gruppen i færd med en større diskussion om hvordan de skal organisere deres projektrapport. Lones forslag kommer i forlængelse af en diskussion om hvorvidt rapporten har en analysedel, og markerer overgangen til en ny sekvens hvor gruppen diskuterer om de skal bygge analysen op omkring eksplicite spørgsmål:

Eksempel (8)

1	Lone	men jeg tænker bare om det ville være en meget god
2		ide at man satte nogle øh (.) det ved jeg ikke om
3		man kan men xxx man kunne sætte nogle
4		analysespørgsmål op (1.0)

Lone bruger her epistemiske varianter af modalverberne *ville*⁹ og *kunne* til at forme sit forslag som et hypotetisk scenarie snarere end et direkte forslag.¹⁰ Hun kunne principielt bare have sagt 'jeg synes vi skal sætte nogle analysespørgsmål op', men det ville tydeligvis have haft en ganske anden betydning – og muligvis også en ganske anden effekt – i den konkrete situation. I kraft af den formulering Lone rent faktisk bruger, er det muligt for hende at fremstille forslaget uden at binde sig til det og samtidig muligt for hende at undgå at positionere sig som en der har alle svarene på rede hånd. Formuleringen medfører at hun ikke pådutter de andre gruppemedlemmer at gennemføre netop

dette forslag, og af den grund kan formuleringen hævdes at have en høflighedsfunktion idet deres negative face beskyttes. Endelig kan det selvfølgelig ikke afvises at formuleringen bundet i reel usikkerhed, men det ændrer ikke på at formuleringen medfører at det dialogiske rum åbnes, og at Lone dermed minimerer risikoen for at skabe en situation hvor hun potentielt kan komme til at stå alene med et synspunkt. Hun maksimerer muligheden for at de andre deltagere kan finde en position der medfører fortsat positiv alignment med hende.

Som det ses af fortsættelsen af eksempel 8 nedenfor, ender det i det konkrete tilfælde med at forslaget slet ikke bliver gjort til genstand for diskussion:

Eksempel (8) fortsat

5 Lone ikke at vi skal have dem i vores opgave men
6 (2.1)
7 xxx man kan godt påpege en masse ting
8 men skal man ikke også analysere sig frem (.)
9 jeg ved godt vi ikke k- sk- kan analysere os frem
10 til en løsning men
11 (1.9)
12 Caro [at]
13 Lone [xx] jeg har svært ved at skelne (.) analyse
14 fra diskussion
15 (0.5)
16 Lone altså fordi man kan også bare diskutere
17 [der er nogen problemer]
18 Lis [altså jeg tror også] bare vi har kaldt (.)
19 diskussionen eller vi har kaldt analysen
20 diskussionen i ret lang tid fordi at jeg tror
21 meget af det som vi kommer til at diskutere bliver
22 analysen (0.3) i virkeligheden
23 (0.5)
24 Lis og diskussionen så går ud over (1.6)

Lone får ikke nogen direkte respons på sit indledende forslag. Det første udfoldede bidrag til diskussionen kommer fra Lis i linje 18 og

frem. Hun forholder sig ikke direkte til Lones forslag om at inkludere analysespørgsmål i rapporten, men leverer et bidrag som implicerer at analysespørgsmål er overflødige. Lis mener at 'diskussionen' i gruppens projektrapport i virkeligheden er deres analyse. Når de således allerede *har* lavet en analyse, er der ikke umiddelbart behov for at finde på nye analysespørgsmål, som Lone foreslog i linje 14. Lis modsiger altså Lone her og udnytter således den åbning som Lones indledende epistemiske positionering har efterladt i det dialogiske rum.

Indsnævring af det dialogiske rum

Som det er tilfældet med de epistemiske markører der åbner det dialogiske rum, finder man også ofte markører der indsnævrer det dialogiske rum i forbindelse med at deltagerne fremsætter forslag eller giver støtte eller modspil til fremførte forslag. Blandt de markører der bruges til at indsnævre det dialogiske rum, optræder fx epistemiske adverbialer der angiver en høj grad af videnskabsmæssig støtte (*helt sikkert, helt klart og garanteret*, jf. eksempel 7) og epistemisk brug af modalverberne *måtte* og *ville* der ligeledes angiver høj grad af videnskabsmæssig støtte.¹¹ Det mest flittigt anvendte middel til indsnævring af det dialogiske rum i mine data er imidlertid de dialogiske adverbialer, herunder *altså, faktisk, da* og særligt *jo*, som forekommer meget hyppigt (for detaljer se Mortensen 2010: 245-246).

Det følgende eksempel, som er en udfoldet version af eksempel (4), er en god illustration af hvordan *jo* kan bruges i et forsøg på at indsnævre eller lukke det dialogiske rum:

Eksempel (9)

1 Mads	nu er det så (1.1) to to
2	(0.4)
3 Josefine	ja
4	(0.3)
5 Stine	jamen så synes jeg altså måske bare
6	[vi skulle sætte det gamle]
7 Tine	[altså jeg er pissetårlig til grammar]
8 Stine	fordi at (.) øh at (.) du kender jo også
9	det gamle (0.3) altså selvom du bruger det

rum. *Virkelig* fungerer her dialogisk og bidrager til en afvisning af det synspunkt som Stine i kraft af *jo* har fremført som selvfølgeligt.

Stine hæver imidlertid indsatsen i linje 16-17. Hun udskifter *du* med det generiske *man* og hævder dermed at det gælder for alle at ‘man kender det gamle komma’. Kombinationen af *man* og *jo* betyder at Stine fremsætter sit synspunkt som en form for ubestridelig sandhed, en pragmatisk præsupposition (Caffi 2006) som kan være svær at argumentere imod. Stine går således her direkte imod Mads’ udsagn i linje 13-14 hvor han fastslår at han “ikke kunne finde ud af det gamle”, og hun løber dermed en risiko for at der opstår uoverensstemmelse mellem dem. Men Mads anfægter på intet tidspunkt i det efterfølgende det synspunkt som Stine fremfører, og det er der heller ikke andre der gør. Det får lov at stå uimodsagt. På den vis kan Stine siges at have haft held til at lukke det dialogiske rum omkring sit eget synspunkt (‘man kender det gamle komma’), til trods for at Mads i udgangspunktet ikke kan have delt det.¹²

I mine data bruges epistemiske markører der indsnævrer det dialogiske rum, hyppigst af deltagere som indtager en central placering i gruppen. At bruge *jo* så aggressivt som det sker i eksempel (9) er således typisk forbeholdt deltagere som indtager styrende roller i gruppens problemløsningsarbejde, og det er derfor ikke overraskende at Stine kan siges at indtage en sådan rolle (Mortensen 2010: 299ff).

Hyppig brug af *jo* og andre epistemiske markører der lukker det dialogiske rum, kan på denne måde siges at afspejle en bestemt rolle i gruppen, samtidig med at denne sproglige praksis er med til at skabe eller forstærke denne position. Men som de følgende to eksempler vil vise, skal man imidlertid ikke forvente at rollefordelingen i en gruppe kan aflæses direkte af deltagerens brug af epistemiske markører. Det er nemlig ikke kun den enkelte deltagers rolle i den sociale kontekst der spiller ind på brugen af epistemiske markører; deltagerens brug af epistemiske markører afhænger blandt andet også af hvordan disse markører er placeret i forhold til foregående udsagn og mulige efterfølgende udsagn. De epistemiske markørers betydning og den sociale værdi de kan tilskrives er i høj grad afhængig af kontekst.

I det følgende eksempel befinder gruppen sig i en skrivefase af et møde som holdes i en privat lejlighed i Københavnsområdet. Sekvensen begynder med at Jens fortæller at der er indløbet en besked på hans computer, formodentlig via e-mail, om at der er kommet en projekt-relevant bog hjem til ham på et nærliggende bibliotek (bogens titel og bibliotekets navn er ændret i det følgende).

1 Jens nå jeg har fået *Europa i globaliseringsens tidsalder*
2 hjem (0.4) på Vesterbro Bibliotek
3 (.)
4 Eik den har jeg (.) den har vi haft
5 (1.9)
6 Jens okay og den var ikke noget eller
7 (.)
8 Eik øh jeg har taget et citat fra den (0.4)
9 Eik [xxx men]
10 Jens [(det) okay men der er ikke] nogen grund til at jeg
11 la- låner den ≈
12 Eik ≈ nej det synes jeg ikke
13 Jens nej så gider jeg ikke hente den
14 Eik der er et citat jeg har skrevet her men jeg kan (.)
15 jeg har bare ikke skrevet sidetallet (1.4)
16 ((Eik griner)) øh
17 Jens så jeg skal hente den for at finde sidetallet måske
18 (0.8) ((Jens griner))
19 Caro jamen [sidetallet] jamen hvis du har ≈
20 Jens [det er jo lige hernede]
21 Caro ≈ citeret fra den så skal vi **jo** (.) vi skal **jo**
22 have den **jo** (.) med på øh litteraturlisten
23 så vi [skal have [(alle de) oplys]ninger]
24 Jens [ja]
25 Eik [ja men]
26 (0.2)
27 Eik det har men jeg det har jeg skrevet af ≈

28 Caro ≈ nå okay skidegodt ≈
 29 Eik ≈ ja men jeg mangler bare s- (.)
 det skide sidetal ≈
 30 Jens ≈ og du har ikke [tallet] øh bogen mere
 31 Caro [xx]
 32 (0.5)
 33 Eik nej jeg afleverede den i går

Eksemplet her indeholder flere interessante eksempler på epistemisk positionering, bl.a. i forbindelse med Jens' *måske* i linje 17 og hans *jo* i linje 20. Jeg tillader mig imidlertid at begrænse analysen til Caros bidrag som starter i linje 19, særligt hendes brug af *jo* i linje 21 og 22.

I de uddrag jeg har analyseret, fremstår Caro generelt ikke som et af de mest centrale eller autoritative medlemmer i gruppen (Mortensen 2010: 292ff). Rent kvantitativt bidrager hun relativt lidt til gruppens diskussioner, og hun kommer ligeledes sjældent med nye forslag. I en række tilfælde afholder det hende dog ikke fra at fremstå epistemisk autoritativ. I det aktuelle eksempel bruger hun således hele tre *jo*'er til at understrege synspunktet 'hvis vi har citeret fra bogen, så skal vi have den med på litteraturlisten'. Hermed indikerer hun formodentlig at hun mener bogen bør hentes på biblioteket.

Umiddelbart passer denne autoritative epistemiske stil ikke på et gruppe medlem som i øvrigt har en relativt perifer rolle i gruppen. Det er imidlertid vigtigt at bemærke at den position Caro indtager i eksemplet, er relativt ufarlig fordi den viden hun henviser til, må betragtes som ubestridelig i den aktuelle kontekst – enhver studerende ved (eller burde i hvert fald vide) at man skal angive relevante bibliografiske oplysninger på de kilder man citerer fra. Samtidig er hendes indbyggede opfordring til at bogen hentes, helt i tråd med Jens' forudgående synspunkt (*så jeg skal hente den for at finde sidetallet måske*, linje 17), og hun kan derfor siges at støtte op om et synspunkt der allerede er fremført (bogen bør hentes).

Samlet set har Caros brug af *jo* i dette tilfælde derfor en ganske anden social værdi end Stines brug af *jo* i eksempel (8). Caro fremsætter sit synspunkt med udgangspunkt i en norm som kan forventes at være alment accepteret, hun postulerer ikke som Stine gør i eksemplet oven-

for. Hun går heller ikke imod et umiddelbart forudgående synspunkt, hun støtter tværtimod op om et lignende forslag. Der er altså forskel både på de relevante videnskæssige forudsætninger for brugen af *jo* og den sekventielle placering af markøren. Det betyder alt i alt at Caro kan forvente at de andre deltagere ikke vil modsige hendes synspunkt (hvilket de heller ikke gør), og at risikoen for at der opstår konflikt på baggrund af hendes udsagn er minimal (hvilket viser sig at holde stik). Så selvom der i udgangspunktet er tale om den samme type *jo* som i eksempel 8, er den sociale betydning af Caros *jo* i eksempel 10 en ganske anden. Caros *jo* er tilpasset den lokale situation snarere end hendes typiske rolle i gruppen.

Denne form for kontekstsensitiv epistemisk positionering er der en lang række eksempler på i mine data. Det viser at brugen af epistemiske markører ikke blot handler om angivelse af videnskæssig støtte, men også om positionering der er tilpasset den sociale og interaktiønelle kontekst. I det følgende uddrag, som er den direkte fortsættelse af det foregående eksempel, er der endnu en variation over det samme tema. Uddraget viser hvordan gruppemedlemmerne tilpasser deres epistemiske positionering i takt med at diskussionen skrider frem, og det er således et godt eksempel på at epistemisk positionering ofte er en dynamisk proces.

Eksempel (10) fortsat

- 34 (0.8)
 35 Caro [ej Eik hvordan ka- det hvordan kan du glemme] ≈
 36 Jens [jo men øhm Vesterbro Bibliotek ligger] ≈
 37 Caro ≈ og [sætte sidetal på når det er]
 38 Jens ≈ [tre minutter her]fra
 39 (0.4)
 40 Jens jeg kan **da** godt køre ned og hente den (1.3) når
 41 vi har en pause når vi går ned for at grille eller
 42 et eller andet så kan jeg **da** godt lige køre derned
 43 (0.5)
 44 Eik [(hvad hvis nu)]
 45 Caro [mens vi laver] pølserne
 46 (0.3)

47 Jens ja
 48 (0.6)
 49 Eik ja
 50 (3.3)
 51 Jens det **kan** også være den **kan** bruges til noget af det
 52 historiske **måske det ved jeg ikke**
 53 (.)
 54 Eik det kan den **sikkert** jeg kiggede udelukkende på det
 55 ideelle **faktisk** [xx]
 56 Jens [ja]
 57 (1.2)
 58 Eik jo **det tror jeg faktisk** godt den **kan**
 59 Jens ja ((Eik nikker))
 60 (0.9)
 61 Jens jeg tager (.) jeg henter den

((diskussionen fortsætter, men der ændres ikke
 på beslutningen om at Jens skal hente bogen))

Efter Caro intensiverer sin kritik i linje 35-37, kommer Jens Eik til undsætning i linje 40-42 ved nu ret direkte at tilbyde at hente bogen. Bemærk at Jens her bruger det dialogiske adverbial *da* to gange til at imødegå det potentielle synspunkt at han *ikke* kunne eller ville hente bogen. Formuleringen får dermed karakter af en korrektion af den usikkerhed han selv indlejrede i diskussionen vha. *måske* i linje 17. Caro antyder en accept af denne plan i linje 45, og Eik tilslutter sig herefter i linje 49. Sagen er dermed sådan set afgjort, men Jens og Eik tilføjer alligevel en koda til diskussionen som yderligere retfærdiggør afhentningen af bogen (linje 51-61).

I indledningen til denne koda bruger Jens flere midler til at åbne det dialogiske rum: 2 gange *kan* (heraf en forekomst med emfase), *måske* og *det ved jeg ikke*. Denne åbning af det dialogiske rum levner behændigt plads til at den konklusion Jens og Eik ellers var nået frem til i begyndelsen af uddraget – at bogen *ikke* kunne bruges (linje 10-13) – principielt stadig kan stå. Men de epistemiske markører peger ikke desto mindre på at Jens lægger op til en revurdering af selvsamme

konklusion. Eik er ikke sen til at gribe denne mulighed for at komme ud af sin tidligere position. Han udnytter åbningen i det dialogiske rum og giver Jens ret, om end stadig noget forsigtigt idet han spejler Jens' brug af åbne epistemiske markører ("det kan den sikkert", linje 54). Efter en kort pause konkluderer han imidlertid så mere klart at bogen alligevel godt kan bruges idet han siger "jo det tror jeg faktisk godt den kan" akkompagneret af ivrige nik.

Eiks epistemiske positionering er i dette tilfælde meget kompleks. Ved at anvende *faktisk* anerkender han at der er et synspunkt (p) der siger at bogen *ikke* kan bruges, men samtidig siger han også at der findes et synspunkt der negerer (p), og at han tilslutter sig dette synspunkt, dvs. at han nu mener at bogen kan bruges (se E.S. Jensen 2006 for en analyse af *faktisk* baseret på det sproglige polyfonibegreb). Med den relativt svage videnskæssige styrkeangivelse som ligger i *jeg tror*, indikerer han dog at han ikke har fuld videnskæssig støtte for sin nye position. På denne måde formår han at forlade sin første position og glide over i en ny uden at komme til at modsige sig selv direkte.

Bemærk at den indsnævring af det dialogiske rum som Eik foretager, følger i direkte forlængelse af det forslag som Jens har stillet lige inden. Så på samme måde som ved Caros brug af *jo* i første del af eksempel (10) er der tale om en ufarlig lukning af det dialogiske rum. Der opbygges positiv alignment mellem deltagerne fordi Eik med brugen af *faktisk* i virkeligheden lukker sit eget oprindelige divergerende synspunkt ned. Der er altså også her tale om en stærk epistemisk positionering som er fremsat på en baggrund hvor taleren kan føle sig så godt som forvisset om at der ikke fremkommer modsynspunkter.

DISKUSSION OG AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

I forbindelse med en analyse af de engelske modalverbers pragmatiske funktioner konkluderer Jennifer Coates at man ikke kan forvente at deres betydning i konkret sprogbrug kan fastlægges en gang for alle:

In informal conversation, where participants are trying to achieve, simultaneously, the goals of (a) saying something on the topic under discussion; (b) being sensitive to the face needs of the various addressees; (c) qualifying assertions to avoid total commitment to a point of view which they may want to withdraw from; (d) qualifying assertions to encourage the flow of discussion; (e) creating cohesive text, then it does not seem feasible to conclude 'this form expresses x and that form expresses y' (Coates 1987: 130).

På samme måde lader det sig selvfølgelig heller ikke gøre at fastlægge betydningen af de epistemiske markører på dansk uden for kontekst. Ja, selv når man undersøger dem i kontekst som jeg har gjort ovenfor, er det klart at disse sproglige tegn i de fleste tilfælde er kendetegnet ved en høj grad af multifunktionalitet, og at de indgår som sprogligt redskab i komplekse sociale processer. Angivelse af videnskabsmæssig støtte kan siges at være de epistemiske markørers semantiske fællestræk, jf. diskussionen af Kasper Boyes teori om epistemicitet ovenfor, men den kognitivt orienterede argumentation som Boye bruger til at forklare udbredelsen af epistemicitet i verdens sprog, kan ikke stå alene. At bruge epistemiske markører i sproglig interaktion handler om mere end blot at viderebringe information om videnskabsmæssig støtte. De epistemiske markører medvirker til at organisere det dialogiske rum og regulere interpersonelle relationer gennem positionering, både lokalt i den enkelte samtale fra ytring til ytring og globalt over tid i mere eller mindre fasttømrede sociale grupper.

Hvis vi tager Coates' liste over de engelske modalverbers funktioner som et bud på et katalog over de funktioner som modalverber og andre epistemiske markører kan have på dansk, er det tydeligt at disse sproglige størrelser spiller en central rolle i mundtlig interaktion, ikke mindst i kraft af deres betydning for sociale processer i interaktionen, som jeg har forsøgt at fremhæve i mine analyser ovenfor. På denne baggrund forekommer det oplagt at evnen til at udføre og afkode epistemisk positionering udgør en essentiel del af vores evne til at begå os i sociale sammenhænge, på samme måde som den kognitive proces der er forbundet med epistemicitet, kan hævdes at være en nødvendig kognitiv forudsætning for vores overlevelse.

Der kan selvfølgelig siges meget mere om dette emne end jeg har været i stand til her, men jeg håber at artiklens analyser og pointer ikke desto mindre vil inspirere til yderligere udforskning af de epistemiske markørers betydning i dansk sprogbrug, ikke mindst i talesprog. Epistemisk positionering er et centralt aspekt af dansk sprogbrug, og det fortjener uden tvivl yderligere opmærksomhed.

Janus Mortensen

CALPIU Research Center / Institut for Kultur og Identitet

Roskilde Universitet

E-mail: jamo@ruc.dk

TRANSSKRIFTIONSØGLE

[]	: overlap mellem to eller flere talere
(0.5)	: pause målt i sekunder
(.)	: pause kortere end 0.2 sekunder
≈	: taletur følges direkte af anden taletur / følger direkte efter anden taletur
≈	: taletur fortsætter længere nede / taletur fortsat
qwerty-	: selvafbrydelse
<u>kan</u>	: emfase
((qwerty))	: transkribentens kommentar
(qwerty)	: transkribentens bedste bud på hvad der siges (skal tages med forbehold)
xxx	: det kan ikke afgøres hvad der siges

NOTER

- 1 Jeg skylder *NYS*-redaktionen og en anonym fagfælle stor tak for grundig og konstruktiv kritik af den oprindelige version af denne artikel. Kasper Boye har ligeledes givet vigtig feedback på en tidlig version af artiklen. Bestående fejl, mangler og uklarheder er selvfølgelig alene mit ansvar.
- 2 Brown & Levinsons facebegreb bygger på tidligere arbejde om samme emne, særligt Goffman (1967). Se Brown & Levinson (1987: 13ff, note 13 på side 52-53 og side 61). I en note på side 285 angiver de også Émile Durkheims arbejde som inspirationskilde.
- 3 Metaforen om et dialogisk rum fokuserer på de epistemiske markørers diskursive potentiale, og kan således ses som en interaktionel pendant til metaforen om mentale rum som bruges i den kognitive lingvistik's beskrivelse af såkaldte non-realitetsmarkører herunder epistemiske markører (jf. T. J. Jensen 2009, 2005). Min brug af begrebet dialogisk rum er inspireret af White (2003) og senere fremstillinger, men jeg har overtaget begrebet i en løs forstand, og bruger det derfor ikke på den måde man ser det brugt inden for den såkaldte *Appraisal Theory* (Martin & White 2005).
- 4 Det skal bemærkes at hverken Peter White eller Jennifer Coates taler om "epistemiske markører". De taler snarere om forskellige former for modalitet og modale udtryk, herunder fx epistemiske varianter af modalverber. Det er altså mig der oversætter til epistemiske markører, som er det fællesbegreb der anvendes i denne artikel.
- 5 Den første gruppe kaldes undertiden for modalpartikler (se fx Harder 1975 og Andersen 1982), men jeg undgår denne term her, da jeg mener betegnelsen dialogisk adverbial (alternativt dialogisk partikel) bedre indfanger deres særlige funktion.
- 6 Inspirationen til anvendelsen af begrebet epistemisk positionering som dansk pendant til epistemic stance marking/taking stammer fra Susanna Karlsson (2006: 47) selvom min terminologi afviger en smule idet jeg insisterer på at bruge adjektivet *epistemisk* til at betegne både semantiske og pragmatiske forhold. I forhold til Du Bois' terminologi, lider min terminologi af det principielle problem at positionering optræder både som overbegreb (svarende til "stance taking") og betegnelse for to delaspekter af processen ("positioning" og "alignment"). Det er selvfølgelig ikke optimalt, men der findes mig bekendt ikke oplagte alternative termer på dansk, og i praksis mener jeg ikke overlappet behøver give anledning til forståelsesproblemer.

- 7 *Altså* kan enten fungere som diskursmarkør der binder tekstsekvenser sammen, eller som dialogisk adverbial der understreger afsenders synspunkt samtidig med at det afviser et modsynspunkt. Det er kun som dialogisk adverbial at det har epistemisk betydning.
- 8 *Bare* spiller selvfølgelig også en rolle i denne sammenhæng. Man kunne endda måske overveje at betragte hele udtrykket *altså måske bare* som en fast epistemisk forbindelse, men det vil kræve yderligere arbejde – og flere eksempler – at udfolde og understøtte en sådan analyse.
- 9 Der er ikke enighed i litteraturen om hvorvidt *ville* skal tælle som et modalverb, og om det i givet fald kan siges at have epistemiske brugsvarianter. Jeg opererer imidlertid med en bred definition af *ville* som epistemisk markør der bl.a. inkluderer futurisk-epistemiske betydninger som andre primært behandler som tidsbetydninger, fx Hansen og Heltoft som skriver at *ville* i moderne dansk er “flyttet til tempussystemet som futurisk hjælpeverb” (2011: 796). Jeg mener ikke desto mindre at disse varianter i mange tilfælde kan siges at angive grader af vidensmæssig støtte, og de er derfor taget med i min analyse.
- 10 Lones opbygning af det hypotetiske scenarie er godt hjulpet på vej af fraserne *jeg tænker bare* og *det ved jeg ikke*, men de gøres ikke til genstand for analyse her.
- 11 Bemærk dog at *ville* også bruges i konstruktionen af hypotetiske scenarier der åbner det dialogiske rum, jf. eksempel (8).
- 12 I den følgende diskussion (som ikke er medtaget af pladshensyn) fastholder Mads ‘det nye komma’ som sit foretrukne kommavalg, og det ender også med at der til sidst, efter tre minutters yderligere diskussion, etableres konsensus for denne model – som i udgangspunktet også var Stines foretrukne valg.

LITTERATUR

- Adolphs, Svenja (2008) "Definitely maybe: Modality clusters and politeness in spoken discourse". Paul Skandera (red.) *Phraseology and Culture in English, Topics in English Linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter. 257-274.
- Aikhenvald, Alexandra Yurieva (2004) *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Andersen, Torben (1982) "Modalpartikler og deres funktion i dansk". *Danske Studier*. 86-95.
- Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad & Edward Finegan (1999) *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Longman.
- Boye, Kasper (2001a) "Evidence for evidentiality in Danish". Henrik Høeg Müller (red.) *Reflections on Modality, Copenhagen Studies in Language*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. 81-127.
- Boye, Kasper (2001b) "The force-dynamic core meaning of Danish modal verbs". *Acta Linguistica Hafniensia* 33. 19-66.
- Boye, Kasper (2002) *Modalitet, evidentialitet og epistemicitet: En teori om de tre sproglige kategorier og en analyse af deres verbale manifestationer i dansk*. Speciale. Odense: Syddansk Universitet.
- Boye, Kasper (2006) *Epistemic Meaning: A cross-linguistic study*. Ph.d.-afhandling. København: Københavns Universitet.
- Boye, Kasper (2010) "Semantic maps and the identification of cross-linguistic generic categories: Evidentiality and its relation to Epistemic Modality". *Linguistic Discovery* 8(1). 4-22.
- Brandt, Søren (1999) *Modal verbs in Danish*. København: C.A. Reitzel.
- Brown, Penelope & Stephen C. Levinson (1987) *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Caffi, Claudia (2006) "Pragmatic presupposition". Keith Brown (red.) *Encyclopedia of Language & Linguistics*, vol. 10. Amsterdam: Elsevier. 17-25.
- Carretero, Marta (1992) "The role of epistemic modality in English politeness strategies". *Miscelánea: A Journal of English and American Studies* 13. 17-36.
- Chafe, Wallace L. & Johanna Nichols (red.) (1986) *Evidentiality: the linguistic coding of epistemology*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Coates, Jennifer (1987) "Epistemic modality and spoken discourse". *Transactions of the Philological Society* 85(1). 110-131.
- Coates, Jennifer (1990) "Modal meaning: The semantic-pragmatic interface". *Journal of Semantics* 7(1). 53-63.

- Coates, Jennifer (2003) "The role of epistemic modality in women's talk". Roberta Facchinetti, Manfred G. Krug & Frank R. Palmer (red.) *Modality in Contemporary English*. Berlin: Mouton de Gruyter. 331-348.
- Collins, Peter (2009) *Modals and Quasi-modals in English*. Amsterdam: Rodopi.
- Cornillie, Bert (2009) "Evidentiality and epistemic modality: On the close relationship between two different categories". *Functions of Language* 16(1). 44-62.
- Dendale, Patrick & Liliane Tasmowski (2001) "Introduction: Evidentiality and related notions". *Journal of Pragmatics* 33(3). 339-348.
- Downing, Angela (2001) "Surely you knew!: *surely* as a marker of evidentiality and stance". *Functions of Language* 8(2). 251-282.
- Du Bois, John W. (2007) "The stance triangle". Robert Englebreton (red.) *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, evaluation, interaction*. Amsterdam: John Benjamins. 139-182.
- Goffman, Erving (1967) *Interaction ritual: Essays on face to face behaviour*. Harmondsworth: Penguin.
- Halliday, M.A.K. (1985) *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold.
- Hansen, Erik & Lars Heltøft (2011) *Grammatik over det Danske Sprog*. København og Odense: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/Syddansk Universitetsforlag.
- Harder, Peter (1975) "Prædikatsstruktur og kommunikativ funktion". *NyS* 8. 103-112.
- Heritage, John (2002) "Oh-prefaced responses to assessments: A method of modifying agreement/disagreement." Cecilia E. Ford, Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson (red.) *The Language of Turn and Sequence*. Oxford: Oxford University Press. 196-224.
- Heritage, John & Geoffrey Raymond (2005) "The terms of agreement: Indexing epistemic authority and subordination in talk-in-interaction". *Social Psychology Quarterly* 68(1).15-38.
- House, Juliane & Gabriele Kasper (1981) "Politeness markers in English and German". Florian Coulmas (red.) *Conversational Routine: Explorations in standardized communication situations and prepatterned speech*. The Hague: Mouton. 157-185.
- Jensen, Eva Skafte (1997) "Modalitet og dansk". *NyS* 23. 9-26.
- Jensen, Eva Skafte (2006) "Egentlig og faktisk og to slags spørgsmål polyfoniteoretisk anskuet". *Sproglig polyfoni – Arbejds-papirer* 6. 27-52.
- Jensen, Torben Juel (2005) *Irrealitetsmarkører i dansk talesprog: En korpuslingvistisk undersøgelse af hvis-konstruktioner og modalverber i medarbejdersamtaler og sociolingvistiske interview*. Ph.d.-afhandling. København: Københavns Universitet.

- Jensen, Torben Juel (2009) Non-realitetsmarkører i dansk talesprog – hvis man kunne sige det på den måde. Dorte Duncker (red.) *Studier i Nordisk 2006-2007*. København: Selskab for Nordisk Filologi. 75-101.
- Karlsson, Susanna (2006) *Positioneringsfraser i interaktion: Syntax, prosodi och funktion*. Ph.d.-afhandling. Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 5. Göteborg: Institutionen för svenska språket.
- Kronning, Hans (2004) “Kunskapens källa och kunskapens styrka: Epistemisk konditionalis i franskan som evidentiellt och modalt grammatisk uttryck”. K. Segerberg (red.) *Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok 2002*. 43-123.
- Kärkkäinen, Elise (1992) “Modality as a strategy in interaction: Epistemic modality in the language of native and non-native speakers of English”. Lawrence F. Bouton & Yamuna Kachru (red.) *Pragmatics and Language Learning*. Illinois: University of Illinois, Division of English as an International Language. 197-216.
- Kärkkäinen, Elise (2003) *Epistemic Stance in English Conversation. A description of its interactional functions, with a focus on I think*. Amsterdam: John Benjamins.
- Lyons, John (1977) *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Martin, Jim R. & Peter R.R. White (2005) *The Language of Evaluation: Appraisal in English*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mortensen, Janus (2006) *Epistemic and Evidential Sentence Adverbials in Danish and English: A comparative study*. Speciale. Roskilde: Roskilde Universitet. Tilgængelig på <http://rudar.ruc.dk/handle/1800/5032>
- Mortensen, Janus (2010) *Epistemic stance marking in the use of English as a lingua franca: A comparative study of the pragmatic functions of epistemic stance marking in problem-solving sequences at student project group meetings, with special emphasis on meetings where English is used as a lingua franca*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitet.
- Nikula, Tarja (1996) *Pragmatic Force Modifiers: A study in interlanguage pragmatics*. Ph.d.-afhandling. Jyväskylä: Scientific publishing, University of Jyväskylä.
- Palmer, Frank Robert (1990) *Modality and the English modals*. London: Longman.
- Palmer, Frank Robert (2001) *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Perkins, Michael R. (1983) *Modal Expressions in English*. London: Frances Pinter.
- Toulmin, Stephen (1958) *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.

- van der Auwera, Johan & Vladimir A. Plungian (1998) "Modality's Semantic Map". *Linguistic Typology* 2(1). 79-124.
- Westney, Paul (1995) *Modals and periphrastics in English: An investigation into the semantic correspondence between certain English modal verbs and their periphrastic equivalents*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- White, Peter R.R. (2003) "Beyond modality and hedging: A dialogic view of the language of intersubjective stance". *Text* 23(2). 259-284.
- Willet, Thomas (1988) "A cross-linguistic survey of the grammaticalization of evidentiality". *Studies in Language* 12(1). 51-97.
- Youmans, Madeleine (2001) "Cross-cultural differences in polite epistemic modal use in American English". *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 22(1). 57-73.